

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA UMĚNÍ A ARCHITEKTURY

Forma a funkce na zahrádkářských koloniích v průběhu let

Bakalářská práce

Studijní program: B8208 – Design
Studijní obor: 8206R123 – Design prostředí
Autor práce: Sára Šindelářová
Vedoucí práce: prof. Mgr. Jaroslav Brabec

Liberec 2018

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
FACULTY OF ARTS AND ARCHITECTURE

Form and function in garden colonies over the years

Bachelor thesis

Study programme: B8208 – Design
Study branch: 8206R123 – Environmental
Design Author: Sára Šindelářová
Supervisor: prof. Mgr. Jaroslav Brabec

Liberec 2018

PROHLÁŠENÍ

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo. Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL. Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše. Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem. Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Zadání bakalářské práce

Forma a funkce na zahrádkářských koloniích v průběhu let

Jméno a příjmení: **Sára Šindelářová**
Osobní číslo: **A14000052**
Studijní program: **B8208 Design**
Studijní obor: **Design prostředí**
Zadávací katedra: **Katedra Environmental Designu**
Akademický rok: **2017/2018**

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce se zabývá proměnami v zahrádkářských osadách v kontextu historie, sociologie a environmentálního jednání, které konfrontuje s vývojem a potřebami lidského jedince. Práce zkoumá funkci prostoru, který se nachází na pomezí veřejného a soukromého. Cílem je poukázat na novou formu, která by odpovídala institucionálním aspektům a současnému opětovnému zájmu o rekreaci formou aktivního odpočinku.

1. Koncept
2. Vizualizace, fotodokumentace, videodokumentace
3. Průvodní teoretická zpráva ve formátu A3 nebo A4 (minimum 30 normostran A4) v pevné vazbě, včetně originálu zadání práce a prohlášení o autorském právu. Zpráva obsahuje mezi jinými úvod, přehled literatury a zdrojů, výsledky a diskuzi a řídí se specifikacemi v dokumentu "Požadavky na vypracování bakalářské práce – KED". Zdroje musí být citované dle Harvard systému.
4. Elektronická podoba všech částí bakalářské práce na CD-ROM (akceptovatelné formáty jpg, pdf, mp3, mp4).
5. V systému STAG (Moje studium-Kvalifikační práce-Doplnit údaje o práci) vložit veškerá data o práci a soubor obsahující kompletní výkresovou i textovou dokumentaci, průvodní zprávu, technickou zprávu a doplnit související textová pole.

Rozsah grafických prací:

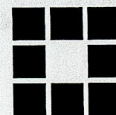
viz výše

Rozsah pracovní zprávy:

viz výše

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Petr Gibas, Arne Novák, Lucie Matějovská, Eliška Rolfová, Irena Valešová, Veronika Tvardková, Martin Veselý (2013), Zahradkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Dana Fialová, Jiří Vágner (2004), Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku Hana Librová (1987), Sociální potřeba a hodnota krajiny

Vedoucí práce:

prof. Mgr. Jaroslav Brabec
Katedra Environmental Designu

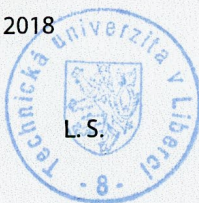
Datum zadání práce:

19. února 2018

Předpokládaný termín odevzdání:

25. května 2018

prof. Ing. arch. Zdeněk Fránek
děkan

doc. MgA. Jan Stolín
vedoucí katedry

V Liberci 19. února 2018

PODĚKOVÁNÍ

Velice děkuji vedoucímu mé práce prof. Jaroslavovi Brabcovi, že mně neustále posunoval dopředu, za technické připomínky ing. Martinu Novákovi a za postřehy Richardovi Loskotovi. Dále děkuji svému otci za věcné připomínky, zahrádkářům z Českého Dubu a především svému dědovi za to, že byli ochotnými průvodci v osadě. Dále své mamince, Lence a Lukášovi za psychickou podporu.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá proměnami v zahrádkářských osadách v kontextu historie, sociologie a environmentálního jednání, které konfrontuje s vývojem a potřebami lidského jedince. Práce zkoumá funkce prostoru, který se nachází na pomezí veřejného a soukromého. Cílem je poukázat na novou formu, která by odpovídala institucionálním aspektům a současnému opětovnému zájmu o rekreaci formou aktivního odpočinku.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with changes in allotment gardens in the context of history, sociology and environmental processing, which confronts with the development and needs of the human individual. The thesis examines the function of space, which is located on the border of public and private. The aim of this work is to provide a new form that would correspond to the institutional aspects and the current renewed interest in recreation in the form of active rest.

KLÍČOVÁ SLOVA

Zahrádkářská kolonie, osada, zahrada, prostor, forma, funkce, rekreace, recyklace

KEY WORDS

Gardening colony, settlement, garden, space, form, function, recreation, recycling

CIZÍ SLOVA

Schrebergärten - Zahrádkářská osada

Urban gardening - Městské zahradničení

Roof garden, Green rooftops - Střešní zahrady, zelené střechy

Vertical gardening - Vertikální zahrady

Nomadic community gardens - Nomádské komunitní zahrady

Guerilla gardening - Rebelské zahradničení

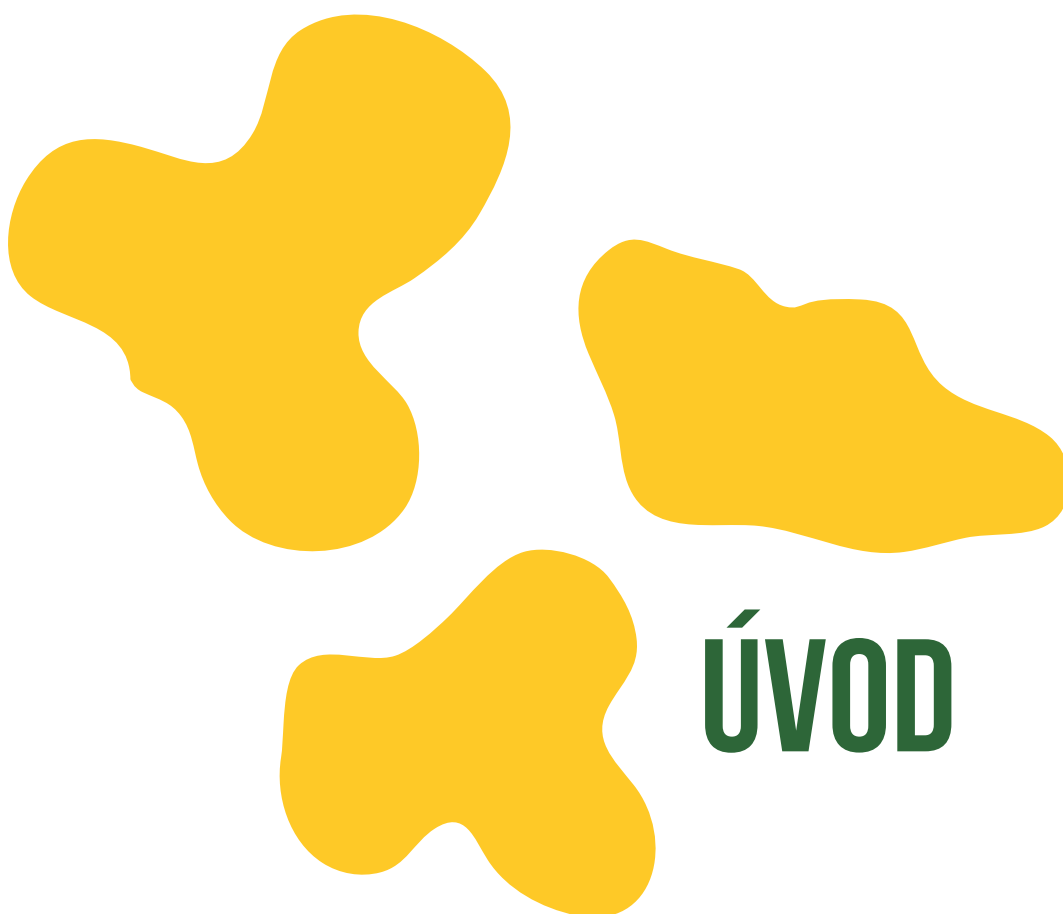

OBSAH

ABSTRAKT	8
ÚVOD	15
CÍL PRÁCE	19
ANALÝZA	23
ZAHRÁDKÁŘSKÉ KOLONIE	
24	
HISTORIE A DŮVODY VZNIKU V JEDNOTLIVÝCH ZEMÍCH	
24	
VELKÁ BRITÁNIE	26
FRANCIE	25
NĚMECKO	25
ŠVÉDSKO A DÁNSKO	26
ČESKOSLOVENSKO	26
UDRŽOVÁNÍ TRADICE ZAHRADNIČENÍ V EVROPĚ	30
NOVÉ FORMY ZAHRADNIČENÍ VE MĚSTECH	32
URBAN GARDENING, KOMUNITNÍ ZAHRADY	32
ROOF GARDEN	33
VERTICAL GARDENS	33
NOMADIC COMMUNITY GARDENS	33
GUERILLA GARDENING	34
ZÁKON	35
HROZBY ZÁNIKU	37
PODOBA ZAHRÁDKÁŘSKÝCH KOLONIÍ	41
ZAHRÁDKÁŘI V KOLONIÍCH	46
INTENZIVNÍ PĚSTITELÉ	46
NEINTENZIVNÍ PĚSTITELÉ	48
NEPĚSTUJÍCÍ OSADNÍCI	51
TYOLOGIE CHAT V KOLONIÍCH A PRO REKREACI -	52
CHATY TRADIČNÍCH FOREM	52
REKREAČNÍ CHATA	52
POTENCIÁLNĚ MOBILNÍ REKREAČNÍ CHATA	52

ZAHRÁDKÁŘSKO-REKREAČNÍ CHATA	52
ZAHRÁDKÁŘSKÁ CHATA	53
SPECIFICKÁ ZAHRÁDKÁŘSKÁ CHATA	51
OBYTNÉ STANY	53
STANOVÉ CHATY	54
INSPIRACE	56
SHIGERU BAN	56
ALBERT FREY	59
JAROSLAV VACULÍK	62
PRAKTICKÁ ČÁST	66
ZÁVĚR	76
SEZNAM ZDROJŮ	78

“Proti všemu zdání zahradník se nerodí ze semene, výhonku, cibule, hlízy ani šupru, nýbrž vzniká zkušeností, okolím a přírodními podmínkami. Dokud jsem byl malý, měl jsem k otecké zahradě poměr vzpurný, ba i škodolibý, protože jsem měl zakázáno šlapat po záhonech a trhat nezralé ovoce.

Jednoho dne se člověku stane, že sám vlastní rukou zasadí jednu kytičku; mně se to stalo s netřeskem. Přitom mu nějakou záděrou či jak vnikne do těla trochu půdy a způsobí jakousi otravu nebo zánět; zkrátka z člověka se stane zanícený zahradník. Jen drápek uvíz, a chycen je celý ptáček.”

Karel Čapek - Zahradníkův rok

Já jsem se stala zaníceným zahradníkem se svým prvním zasazením sa-
sanek. Během jednoho roku jsem rozpracovala projekt na celý svůj život.

Jak člověk stárne, vyvíjí se, zjistí, že ty maličkosti jako je pletí, vytrhávání,
hnojení, přesazování, které ho jako dítě nutili rodiče dělat, jsou pro vás v do-
spělosti jako návštěva v hospodě, místo vylití si hlavy, zaléváte bylinkovou
zahrádku. Odpočínáte si prací.

Měníte prostor okolo sebe. Náhle se z vás stává sochař. Keře pod vašima
rukama s pomocí ostrých nůžek dostávají tvary. Těšíte se, až zas nějaká
zbloudilá větývka vyrostе, abyste ji mohli zastříhnout. Sázíte stromky abys-
te za několik let mohli mít radost z toho, jak vás ty mrzáci přerostly. Stává
se z vás odborník na přehrady. I když miniaturní. Zjišťujete, jak moc je voda
cenná pro faunu i flóru. Jak k zalévání rostlin, tak pro okolní ptactvo, kte-
ré zajišťuje libé zvuky pro vaši zahradu. A tak se chopíte vodováhy, lopaty
a začnete stavět jezírko, které Vám vždy bude připadat malé. Nejraději byste
v něm chovali velrybu Abyrlev, stejnou jako v Trnkově Zahradě. I když jste
dřív nebyli nejlepším žákem na hodinách základů stavitelství, tak nyní jste
odborníkem na stavění pergol a pokládání zámkové dlažby. Práce na zahra-
dě nikdy nekončí. Vlastně nikdy není špatného počasí. I v zimě jste zahrad-
ník. V teple domova připravujete sazeničky v kelímcích od jogurtu.

Díky zahradničení si začnete více vážit prostoru, který máte k dispozici.
Tedy své plotem ohraničené zahrady, soukromé přírody obehnané měst-
ským ruchem. Pro kompost je nejlepší čerstvě posekaná tráva. A kompost
je zase dobrý na příští rok na pohnojení zeleniny. Začnete si více vážit ži-
votního prostředí. Co jde zrecyklovat, zrecyklujete, nebo použijete jinak. Co
můžete opravit, opravíte, nemusíte kupovat vše nové. Alespoň částečně zpo-
malujete nekonečné kupení odpadů. A toto jsou jen malé klíčky z toho, proč
bychom měli vyrůst v zahradníky.

Three yellow abstract, organic shapes are scattered across the lower half of the page. One shape is at the top center, another is to the left, and a larger one is at the bottom right, partially overlapping the text.

CÍL PRÁCE

Má práce se věnuje tématu zahrádkářských osad. Toto téma jsem si zvolila, protože jsem vnučkou zahrádkářů, a začínající zahradník. Jako dítě mně zahrádkářské kolonie fascinovaly a totéž platí dodnes. Zahrádkářské osady se nacházejí v každém větším městě i vesnici, všude po světě. Jedná se o uzavřený prostor a uzavřenou komunitu. Prostor na pomezí veřejného a soukromého. Udržovaná zeleň ve městech, zelené plíce, ale také potenciální prostor pro urbanistické projekty. Tuzemští zahrádkáři nejsou, na rozdíl od jiných zemí, chráněni zákonem, který nabízí od měst pronájem na dlouhodobější dobu. Naši zahradníci žijí rok od roku ve větší nejistotě. Neví jestli budou muset opustit své zahrádkářské chatky, své výpěstky a několikaletou péči.

Jedná se o málo prozkoumané téma, je tedy důležité, abych v analýze uvedla kontext historie. První kapitola se tedy zabývá vznikem zahrádkářských osad v jednotlivých zemích v Evropě a u nás v souvislosti s historií a následně zkoumám udržování tradice a přikládám nové formy, které se přizpůsobují městskému prostředí. V kontrastu nových forem zmiňuji hrozby zániku zahrádkářských kolonií. Proto v závěru kapitoly připomínám zákony u nás a ve světě.

V další kapitole se zaměřuji na prostředí kolonií v Česku a jejich obyvatelé, které rozdělují podle generací. Každá generace vnímá jinak rekreaci, například formou aktivního odpočinku. Stářím a zkušenostmi se z mladých pěstitelů stávají intenzivní zahradníci. Prostor zahrádkářských kolonií ze začátku využívají k relaxaci a časem prostor zastavují skleníky, boudami na náradí nebo altáty.

V poslední kapitole analýzy se zaměřuji už jen na typologii chat tradičních forem určených k rekreaci. Rozebírám přesné označení a pro ně typické materiály.

V praktické části uplatňuji nabrané vědomosti a snažím se najít novou formu rekreační jednotky, která by splnila funkci relaxační, ale také by mohla menšími změnami reagovat na potřeby jedince, který se vyvíjí. V potaz беру i environmentální jednání, tedy recyklovatelnost, které je pro zahrádkáře velice typické.

ANALÝZA

Zahrádkářské kolonie

Zahrádkářská osada (zahrádkářská kolonie, zahrádková osada, zahrádková kolonie) je pozemek tvořený množstvím parcel určených k soukromé zahrádkářské a zahradnické činnosti. Často bývá osada provozována spolkem, který jednotlivé parcely pronajímá svým členům. Vlastnictví pozemku může být individuální, spolkové, obecní i státní. V České republice tradičně množství zahrádkářských osad provozují základní organizace Českého zahrádkářského svazu, v mnoha jiných zemích existují obdobné organizace, 15 národních sdružení zastřešuje Evropská unie zahrádkářů.

Historie a důvody vzniku v Evropě

Výrazná tradice zahrádek existuje v evropském prostředí, zejména ve Velké Británii, Německu, Francii, Nizozemí, Dánsku či Švédsku. Jednotlivé země se liší v důvodech, pro které zde zahrádky vznikaly, vývojem v průběhu 20. století i současným přístupem tamní společnosti k městskému zahrádkaření. Zahrádkové osady se v evropských městech začaly ve velké míře objevovat v 19. století v souvislosti s industrializací a jejími průvodními jevy (migrace venkovského obyvatelstva do měst a vznik městských výrobních periférií). Přidělování zahrádek řešilo některé problémy, jež masivní rozvoj měst působil. Mimo jiné si sociálně slabé rodiny zpestřily jídelníček a zlepšily si zdraví.

Velká Británie

Ve Velké Británii se venkovská obdoba městských zahrádek objevila v souvislosti s ohrazováním půdy v 18. a 19. století, kdy obyvatelé venkova ztratili volný přístup k pozemkům.

Průmyslová revoluce na jedné straně vedla k růstu populace a postupnému zvyšování životní úrovně, na druhé straně však, spolu s ohrazováním, vytvořila závislost obyvatel na pracovním trhu. Venkovské zahrádky se tak pro dělníky staly důležitým zdrojem příjmů. Pozemky pro zahrádky poskytovali venkovským dělníkům sami šlechtičtí majitelé půdy, charitativní organizace či bohatí továrníci. Nejen aby se jim ekonomicky ulevilo, ale také aby zabránili protestům a povstáním. Dělníci byli připoutáni k půdě, a tedy i k továrně, a neměli čas zabývat se politickými ideologiemi. Byla zdůrazňována i sociální úloha zahrádek, které zahrádkářům umožňovala smysluplně trávit čas a vyhýbat se takovým neřestem jako hazard či posedávání po hospodách.¹ První zahrádkářské kolonie, takové jako známe, vznikaly již kolem roku 1720 v Birminghamu. Víme to díky dobovým rytinám, které ukazují město obklopené předěly v krajině. Pojmenované byly podle ročního nájmu v ceně 1 guiney Guinea Gardens.²

¹ GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 29 - 30.
² [https://en.wikipedia.org/wiki/Allotment_\(gardening\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Allotment_(gardening))

Zahrádky získaly na popularitě a jejich počet během 18. století rostl. Změna nastala v době expanze industrializujících se měst, kdy rozšiřování zástavby vedlo k zvýšení cen pozemků a zahrady se tak staly především pro chudší obyvatele měst, jimž sloužily k pěstování zeleniny, příliš drahé. Nedostatek půdy pro zahradničení pak na konci 18. století vedl k tomu, že namísto zeleninových zahrádek vznikaly spíše okrasné zahrádky pro majetnější střední třídy, obchodníky a řemeslníky.

V roce 1901 vznikla v Británii Národní zahrádkářská společnost National Society of Allotment and Leisure Gardens. V roce 1908 byl vydán zákon podporující zřizování zahrádek ve městech. Vrcholy zahrádkářského hnutí pak nastaly za první (1,5 milionů zahrádek) a druhé světové války (1,75 milionů). Zásadním důvodem zakládání zahrádek během válek a krizí, bylo nedostatečné zásobování potravinami. Zahrádky vznikaly podél železnic, v předzahrádkách, parcích či dokonce na letišti. Po válce pak narychlo založené zahrádky opět zmizely, lidé o ně začali ztrácet zájem a tento úpadek pak pokračoval i ve druhé polovině dvacátého století.

Francie

V 19. století vedla industrializace k masivní imigraci obyvatel do měst. Noví měšťané ztráceli své zvyky z venkova a zásobovací soběstačnost. Silně také klesala úroveň hygieny a stravy ve městech, což vedlo k nárůstu úmrtnosti. Někteří politici či veřejní činitelé si problémy uvědomovali a jedním z navrhovaných řešení bylo i zakládání parků, zahrad a zahrádkových osad pro chudé dělníky.

V roce 1896 založil opat Jules Lemire Francouzský zahrádkářský svaz. V roce 1899 svaz zahrnul 655 zahrádek, v dalších letech pak jejich počet stoupal až ke 250 000 v roce 1945. Po válce ovšem význam zahrádek podobně jako v Británii klesal a pozornost se soustředila na novou výstavbu, jelikož se prioritou stal rozvoj bydlení.

Německo

Tzv. "zahrady chudých" se brzo rozšířily i do Německa. Město Kiel v roce 1820 rozdělilo část svých pozemků pro pěstování ovoce a zeleniny mezi jednatřicet dělnických rodin a rodin nádeníků, které žily v hmotné nouzi. Významným představitelem zahrádkářského hnutí v Německu se v 19. století stal lipský doktor Daniel Gottlieb Moritz Schreber, který doporučoval zřizování zahrádek pro tělesnou i duševní výchovu dětí.³ Po smrti Schrebera se jeho nedokončených plánů ujal dr. A. E. Hauschild, který v roce 1864 vytvořil výchovný spolek s názvem Schreberverein. Ten měl za cíl stavbu dětských hřišť a v jeho okolí pak měli děti pěstovat zeleninu či květiny. Zpočátku o práci na zahradě nejevily zájem, ale za pomoci rodičů se do zahrádkářské činnosti vžily. V dalších letech dochází k masovému rozvoji

3 ČADA, Jiří a kol.: Pokyny pro zřizování a správu zahrádkářských osad. Praha 1989, s. 3.

Schrebrových spolků. Vznikaly zahrádkové osady s integrovanými dětskými hřišti, kterým se říkalo Schrebergarten. Postupem času docházelo k vybudování malých dřevěných domků jako ochrana před nepřízní počasí. Vznikl tak prostor, kde mohla celá rodina trávit volný čas.

V roce 1901 vznikl v Berlíně zahrádkářský svaz pod názvem Bund sämtlicher Pflanzervereine Berlins und Umgebung. Šest let po svém vzniku tento svaz sdružoval 10 osad s devíti sty členy.⁴

Stejně jako u ostatních evropských zemí hrálo i v Německu zahrádkářství významnou roli během obou světových válek, kdy pomáhalo zajišťovat zásobování. Krátce po druhé světové válce bylo jen v Berlíně na 200 000 zahrádek. Po konci války rozloha zahrádek v Berlíně klesla, především kvůli městskému rozvoji.⁵

Švédsko a Dánsko

V souvislosti s industrializací se i ve Švédsku objevily stejné problémy jako jinde v Evropě, přistěhovalci z venkova, nezdravé životní podmínky, ztráta identity a hodnot venkovského života. Zahrádky byly hlavně zřizovány pro zvýšení životní úrovně dělnického obyvatelstva. V roce 1921, přes velkou snahu většinu zahrádkářských kolonií zrušit, vznikl Zahrádkářský svaz, který od té doby zajišťuje jednotlivé zahrádkářské spolky a zapojil se i do politiky.

V Dánsku se zakládání zahrádek datuje od roku 1826, kdy bylo nařízeno královským výnosem. Již od začátku byly zahrádky v Kodani především okrasné a jen málo kdy zaměřené k pěstování zeleniny. Stejně jako v celé Evropě, tak i v Dánsku a ve Švédsku, vrchol zahradničení ve městech pomalu skončil spolu s druhou světovou válkou a osady se začaly přesouvat na předměstí.⁶

Československo

Stejně jako v celé Evropě, souvisel vznik kolonií s rozvojem průmyslu, růstem měst a kulturními a sociálními rozdíly mezi městem a vesnicí. Z těchto důvodů vznikají zahradní města pro bohatší, zahrádkové osady pro chudší a nouzové kolonie pro nejchudší. Osady plnily funkce výchovné, ozdravné, relaxační, estetické a společenské. Vzor přejímala hlavně z německého pohraničí, kde byl předobraz Schreberovy aktivní zahrádky.

4 GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 31.

5 PLETÁNEK, Josef: Zahrádkové kolonie v cizině a u nás. Praha 1922, s. 13.

6 GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 31.

První zahrádkářské kolonie na našem území vznikly v Praze. Již v devadesátých letech 19. století zapůjčil továrník Ringhoffer půdu dělníkům, kteří si na ní obdělávali zahrádky.⁷ Zřejmě první kolonie tzv. Schreberových zahrádek v Rakousku-Uhersku byla založena v Brně v Černých Polích kolem roku 1908. Pozemek se nacházel na místě původního hřbitova. Mezi majitele patřili především brněnští Němci, kteří zde obývali sedmnáct zahradních domků.⁸

V roce 1917 vznikl v Praze Svaz spolků pro zařizování a udržování rodinných a dělnických zahrádek a chov drobného hospodářského zvířectva, v Rakousku později přejmenovaný na Ústřední svaz pro zakládání a udržování zahrádkových kolonií v Československé republice. Cílem bylo budovat zahrady tam, kde nelze stavět rodinné domy se zahradami.⁹

V době okupace Československa, od roku 1942, byl omezen spolkový život. Většina spolků, která fungovala musela být sloučena.¹⁰ Např. v Ostravě existoval Župní spolek přátel zahrady (14 organizací), na Plzeňsku měl 28 organizací a na Ústecku 49. Takovéto podobné spolky byly prakticky ve všech větších městech. Vznikl Svaz zahrádkářů pro Čechy a Moravu, který mohl jako jeden z mála fungovat v podmínkách protektorátu. Během této doby, se podařilo vybudovat za podpory městských i politických úřadů několik zahrádkových osad a další budování se plánovalo.¹¹

Zahrádkaření se stalo během bývalého režimu ještě více populární, šlo o šanci uniknout městskému chaosu. Rekreační domy a zahrady sloužily také jako jediná forma investice pro obyčejné občany střední třídy.

Největší rozmach přišel koncem 70. let a začátkem 80. let. O zahrádky byl takový zájem, že byl pořadník i na několik let. Po roce 1989 došlo k velkým změnám v celé společnosti i v zahrádkářském hnutí. Zájem o zahrádkářské osady klesl s novými možnostmi seberealizace a širokým výběrem potravin.

7 Kronika Městského výboru Českého zahrádkářského svazu Brno-město. Rukopisná kronika. Uloženo na sekretariátu územní rady ČZS Brna – města. Brno 1985, s. 93.

8 PÁNKOVÁ, Eva: Moje vzpomínky na parky a zajímavá zákoutí Brna. Brno 2004, s. 150.

9 FLODROVÁ, Milena: Jak vznikaly městské parky. In: Město pod Špilberkem. Brno 1993, s. 160

10 GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 39.

11 PELEŠKA, Stanislav: 25 let práce a činnosti zahrádkářů v ČSR 1957–1982. Praha 1982

**"ZAHRADA JE MÍSTO,
ODKUD NA STÁT NENÍ
VIDĚT. "**

**HENRY DAVID
THOREAU**

Udržování tradice zahradničení v Evropě

Ve většině zemí ztrácí zahrádkářství na síle a často podléhá rozvoji zástavby ve městech. Kolonie jsou rušeny nebo přesouvány na předměstí. Posledních 20 let se opět objevuje zájem o otázky životního prostředí, kvalitu produktů, lidé si uvědomují důležitost komunit, a tedy i zahrádkářských kolonií. Zájem je o místo, které poskytne možnost ukázat mladým generacím z městského prostředí, jak se pěstuje ovoce a zelenina. Bezpečné místo pro rodiny s malými dětmi, které upřednostňují samozásobitelské ze zahrádky.

Poptávka po zahrádkách v posledních letech stoupá. Podle výzkumu z ledna 2011 existují u 66 % obecních zahrádek v Anglii čekací seznamy s téměř 90 000 uchazeči, což znamená, že na každých 100 zahrádek připadá 57 čekatelů.¹²

Ve Francii se zastaralý název dělnické zahrádky změnil na zahrádky rodinné, čímž se zdůraznila i proměna jejich sociálních funkcí. Nejčastěji se na rodinných zahrádkách pěstují brambory, různé druhy zelených salátů, rajčata, mrkev. Stoupá i obliba zelené fazole, póru a mangoldu, ale i bylinek a koření. Asi čtvrtinu své produkce zahrádkáři rozdají přátelům a sousedům. Pěstování zeleniny prospívá sousedské solidaritě. Lidé se vzájemně inspirují, přirozeně soutěží, vyměňují si sazenice a semena.¹³

Mnohé opuštěné venkovské zahrady začínají být znovu kultivovány dětmi rolníků, kteří odešli do města a nyní se vracejí zpět do rodného domu. Někdy dokonce leží užitková zahrada v centru jejich existence, živí je. Někteří z těchto idealistů chtějí znovu definovat vztah města a venkova, vytvořit novou harmonii, která by prospěla jak městu toužícím po přírodě, tak upadající venkovské ekonomii. Pěstování zeleniny se ve volném čase věnuje 20 % z městských obyvatel, často pro ně má prestižní povahu. Zatímco dříve návštěvníci nosili svým hostitelům bonboniéru, dnes přinesou vlasnoručně uvařenou marmeládu z plodů vlastní zahrady.

Roli ve stále stoupajícím trendu kuchyňské zahrady ve Francii hrají nároky francouzů na kvalitu zeleninových jídel a jejich zkušenost s produkty velkokapacitního zelinářství. Francouzští pěstitelé se v posledních desetiletích snaží obnovovat pěstování polozapomenutých druhů a odrůd místní zeleniny, shánějí pro ně tradiční kuchařské receptury, pídí se po lokálních kulturních i historických souvislostech jejich konzumace. Meziodrůdové hybridy u nás zahrádkáři vyhledávají pro vysokou plodnost. Mnohými francouzskými zahrádkáři jsou opovrhované právě proto, že vytlačují kulturní historicky vzniklou pestrost odrůd. Francouzi jsou hrdí na dějiny své země. A zelinářské zahrady k národní historii patří.¹⁴

12 GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 33.

13 LIBROVÁ, Hana: Vlažní a váhaví: (kapitoly o ekologickém luxusu) Brno 2003, s. 200

14 LIBROVÁ, Hana: Vlažní a váhaví: (kapitoly o ekologickém luxusu) Brno 2003, s. 203-204

Vznikají i nové kolonie, tzv. sociální zahrádky, které pomáhají dlouhodobě nezaměstnaným, imigrantům, ženám, které se ocitly v osobních obtížích, ale i lidem s nízkým příjmem. Cílem je spojit společnost a najít v sobě schopnost se o sebe postarat. Mimo jiné se naučí si stravu konzervovat, pracovat se dřevem nebo pěstovat z minimálních zdrojů.¹⁵ Výpěstky poté mohou prodávat nebo vyměňovat. Sociální pracovníci tento trend podporovali také proto, že práce na zahradkách zmírňovala nebezpečí velkoměstských svodů.¹⁶

V Nizozemí je čím dál více pestřejší struktura zahrádkářů, dříve převažovali muži důchodového věku, nyní můžeme potkat mladé rodiny, umělce, imigranty či environmentálně založené zahrádkáře. Typický zahrádkář je starý asi 35 let a má dvě děti.¹⁷

Vliv na tradici zahradničení v Dánsku může mít i zvýšení životní úrovně a zkrácení pracovní doby, takže si mnozí dánští zahrádkáři mohou dovolit na zahradce pobývat téměř celé léto. Dánská federace zahrádkových osad dnes zajišťuje asi dvě třetiny z celkového počtu přibližně 60 000 dánských zahrádek.

V rámci švédských osad existují pravidla, která vybízejí zahrádkáře k pěstování zeleniny, ovoce a k environmentálně šetrnému chování.¹⁸

---

15 http://www.urbanallotments.eu/fileadmin/uag/media/pdf/all_posters_version4.pdf

16 LIBROVÁ, Hana: Vlační a váhaví: (kapitoly o ekologickém luxusu) Brno 2003

17 GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 33.

18 GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 34.

Nové formy zahradničení mimo kolonie ve městech

Urban gardening, komunitní zahrady

Koncepce urban gardeningu, tedy městské zahradničení nebo také komunitní zahrady, získala v posledních 8 letech pozornost a popularitu. Vznikají tak, aby vyhovovaly potřebám a prostoru stále se rozvíjejícího městského života.¹⁹

Historie hnutí komunitních zahrad započala ve velkém ve Spojených státech amerických v sedmdesátých letech minulého století. Mělo nádech politického tlaku a vycházelo z principů zeleného hnutí. Aktivisté povětšinou zabírali volnou půdu, ale byl to svého druhu manifest proti developerským velkorysým projektům a státní podpoře takových aktivit.

Komunitní zahrada spojuje trávení volného času s lidmi a zahradničení v jakýchkoliv městských podmínkách a opuštěných místech jako jsou terasy, letiště, továrny, haly nebo balkóny. Na místech, která leží ladem, tam, kde to můžeme nazvat novou městskou divočinou. Oproti zahrádkářským osadám, které limituje plocha, může komunitní zahradničení vzniknout kdekoli. Není zde žádná stabilní zelená plocha k obhospodařování, ale spíš záhonky, které můžete jednoduše vystavět, nebo zbořit a přesunout na jiné místo. Sází se do truhlíků, stlučených beden, nebo pytlů. Princip je navedení kvalitní zeminy, nikoli místní, aby sezónní produkce byla pokud možno maximální.²⁰

Další vlastností urban gardeningu je systém spolupráce. Jedná se o plochu, která slouží účelům komunity, ať už produkčním, nebo komunitně-kultivačním. Prvotní rámec a c lenskou základnu tedy tvoří komunita. Komunita samozřejmě může vzniknout i druhotně a to právě na základě společného zájmu nebo místa setkávání, kterým ovšem mu že být i společný zahradnický projekt.²¹

Rozdíl oproti zahrádkářským koloniím spatřuji i v komunikaci s okolím. Komunitní zahrady jsou často otevřené a rozvíjejí sousedské vztahy v okolí. Považují se za nová kulturní centra. Během léta se zde uskutečňují koncerty, kurzy jógy, festivaly jídla a jiné společenské akce.²²

¹⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Urban_agriculture

²⁰ HOFMAN, Jiří: Pěstování sousedských vztahů - Urban gardening v Česku (případová studie Prazelenina) Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, Obor sociální a kulturní ekologie. 2005-7-9.

²¹ <http://zahradaliberec.cz/o-nas/>

²² https://hobby.idnes.cz/komunitni-zahrada-prazelenina-v-praze-u-vltavy-frv-/hobby-zahrada.aspx?c=A170719_123510_hobby-zahrada_mce

Roof garden

Střešní zahrady, ale také Green rooftops se objevují zejména v hustě zastavěných městech, historických centrech nebo průmyslových oblastech. Všude tam, kde není volné prostranství a přímý zdroj světla. Populární jsou zejména v New Yorku, kam slunce nedosáhne mezi mrakodrapy na zem.²³

Výhodou je jednoduché a úsporné zavlažování. Střechy jsou jednou z mnoha možností, jak zadržet srážkovou vodu, které se jinak často zbavujeme právě v kanalizacích. Střechy takto využívají obyvatelé domů, stejně jako ti z komunitních zahrad. Komunitou střešního pole se může stát celý dům, nebo restaurace, která si zakládá na nejčerstvějších surovinách. Na střeších jsou celé řádky, stlučené bedny, nebo květináče.²⁴

Vertical gardens

Vertikální zahradničení třídím do tří kategorií podle formy vertikální konstrukce. První kategorií je stěna. Na zeď se připevní nosná konstrukce v požadované velikosti. Na konstrukci se umístí moduly osázené rostlinami.²⁵ Údržba je pak již snadná, zahradu je například možné napojit na automatické zavlažování.

V druhé kategorii je rámová konstrukce, která může fungovat samostatně bez stěny. Květiny jsou zasazeny v modulech a ty mohou být zavěšeny na lankách nebo řetězech. Poslední kategorií jsou vertikální farmy.²⁶ Zde jde o konstrukci, která nese několik pater vodorovně nad sebou. Tato miniaturní políčka jsou vhodná pro pěstování nenáročné zeleniny jako je salát, čínské zelí, bylinky. Výhodou této konstrukce je ušetřené místo, řada políček se vejde několik metrů nad sebe.

Nomadic community gardens

Nomádská komunitní zahrada vznikla jako domluva s Londýnskými developery. Na určitý čas spolek bez stálého pozemku pro zahradničení využívá místa, která mají být v budoucnu zastavěna, na oplátku prostor hlídají (nejsou potřeba hlídači), pomáhají informovat místní obyvatele o projektech, které v budoucnu budou vystavěny na pozemku, který obývají. Poskytují mimo jiné místo publicitu a tedy možný potenciál pro participující projekty.²⁷ Díky přepravitelnému systému "lůžek", jsou schopni přestěhovat celou zahradu prakticky za noc. Na určitou dobu funguje nevyužitý pozemek jako multikulturní komunitní zahrada, skate park, místo, kde se setkávají lidé z okolí, kteří by jinak neměli možnost se poznat.²⁸ "Prozatímní" užití prostoru vyvolává diskuze o zastávkách města o dalších využití pozemků v centru města.²⁹

23 <https://homebydleni.cz/zahrada/rady-a-tipy/jak-si-zalozit-stresni-zahradu/>

24 <https://www.timeout.com/newyork/things-to-do/the-best-rooftop-gardens-in-nyc>

25 <http://www.zahradanastenu.cz/vertikalni-zahrady/>

26 <https://www.youtube.com/watch?v=2nFQOkzEjxQ&t=315s>

27 <https://vimeo.com/153740085>

28 <http://nomadicgardens.weebly.com/for-the-community.html>

29 <http://nomadicgardens.weebly.com/for-the-developers.html>

Guerilla gardening

Guerrillové zahradnictví (jinak také partyzánské zahradničení) je forma přímé akce, převážně praktikovaná environmentalisty. Termín vznikl v 70. letech v New Yorku díky malířce Liz Christyové, která s přáteli vyčistila zanedbaný pozemek od odpadků a osázela ho stromy a květinami. Místo dodnes funguje díky péči sousedů jako komunitní zahrada.³⁰

Forma Guerila gardeningu funguje jako společenský protest proti nevšímavosti vůči špíně, nepořádku a celkově zanedbaným či zchátralým místům na veřejně přístupných prostorách. Motivace bývá různá, od nadšených zahradníků zkoušejících překročit hranice zákona, až po politicky motivované protesty. Rostliny sázejí na vlastní pěst, bez svolení či vědomí majitele pozemku. Odměnou jim je jen dobrý pocit.³¹ Někteří osazují jednotlivé rostlinky, jiní za sebou nechávají celé záhony.

---

³⁰ https://hobby.idnes.cz/guerrillove-sazeni-v-praze-v-poklidu-za-bileho-dne-fba-/hobby-zahrada.aspx?c=A110518_142139_hobby-domov_mce

³¹ <https://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/rady-a-navody/guerilla-gardening-partyzansky-zpusob-mestskeho-zahradniceni>

Zákon

Po roce 1989 došlo k velkým změnám v celé společnosti i v zahrádkářském hnutí, zejména v otázce majetkoprávních vztahů k půdě. Zahrádkáři využívají tzv. trvalé užívání půdy, které bylo nahrazeno nájemním vztahem. Někde byl umožněn odkup do soukromého vlastnictví (např.: v Hradci Králové je 80-90 % zahrádek v soukromém vlastnictví), jinde zůstali zahrádkáři v nejistém nájmu, kde jim hrozí výpověď nebo neuměrným zvyšováním nájemného. Několik osad zaniklo a jejich počet radikálně klesl.

V Německu upravuje zahrádkářskou činnost speciální „Spolkový zahrádkářský zákon“ (Bundesklingartengesetz, BKG). V případě vypovězení nájemní smlouvy na trvalou zahrádku má obec povinnost poskytnout nebo pořídit vhodnou náhradní půdu, pokud není schopná tuto povinnost splnit.

Zákon definuje „zahrádkářskou obecnou prospěšnost“. Ta stanovuje, že zahrádkářská organizace je uznána příslušnými zemskými úřady jako obecně prospěšná, když je zapsána ve spolkovém registru, podrobuje se pravidelným kontrolám jednateleství, a když stanovy určují, že tato organizace výhradně či převážně směřuje k podpoře zahrádkářství a odborné péči jejích členů. Dosažené příjmy jsou dávány pro zahrádkářské účely a při zániku organizace bude její majetek použit pro zahrádkářské účely. Zákon mj. upravuje nájem zahrádky, výši nájmu, dobu trvání nájemní smlouvy, formu výpovědi z nájmu, důvody výpovědi, odškodnění při výpovědi z nájmu.

V Rakousku byl Spolkový zákon o úpravě zahrádkářských vztahů (zahrádkářský zákon) schválen již v roce 1958. Stanovuje mj. to, že poskončení celkového nájemního poměru může celkový nájemce požadovat od vlastníka pozemku náhradu jím nebo podnájemci vynaložených nákladů, které byly nezbytně vynaloženy za účelem zahrádkářského využívání.

Ve Francii vznikl v roce 1976 zákon na ochranu zahrádkářských osad před urbanizací. Zákon ukládá obcím povinnost nahradit pozemky osad dotčených výstavbou. V roce 1993 podepsalo francouzské Ministerstvo životního prostředí s tamní Národní zahrádkářskou federací rodinných zahrad chartu, ve které se uvádí, že architektonický rozvoj velkých měst, vylidňování venkovských oblastí a nové formy sociálního vyloučení dávají zahrádkám významnější roli než kdy dříve. Díky legislativní podpoře se tak nyní může francouzská federace zaměřit na nové cíle, a to zejména integraci zahrádek do městského prostoru, šetrnější způsoby pěstování a podporu vzdělávání.

Ve Velké Británii neměly ve druhé polovině 20. století zahrádkové osady, stejně jako v současnosti ty české, přílišné politické zastání proti stavební lobby. Situace se mění v posledních třiceti letech, kdy se objevuje zájem o otázky životního prostředí a lidé si uvědomují význam osad pro vytváření místních komunit. Ve Velké Británii jsou zahrádky rozděleny na trvalé nebo dočasné. Soukromé osady jsou vedeny jen jako dočasné. Trvalé osady nelze zrušit, nebo využít k jiným účelům bez vleklého soudního procesu. Dočasné osady tuto ochranu nemají.

V Dánsku bylo zakládání zahrádek nařízeno královským výnosem v roce 1826. V roce 2001 přijalo Dánsko nový zahrádkářský zákon, který zavedl pojem „trvalé zahrádkářské oblasti“. Ty mohou být zrušeny jen po předchozím povolení a pouze v případě, že je danou oblast nutné využít z důvodu zásadní společenské potřeby. Tou však není výstavba obytných či administrativních budov. Zrušení osady musí předcházet vybudování náhradní osady. Statut trvalé zahrádkářské osady mají všechny existující, nové a státem vlastněné osady.

Když chtěli v roce 1921 ve švédském Stockholmu zrušit většinu místních zahrádkářských kolonií, aby uvolnily prostor modernizaci a výstavbě, pobouření zahrádkáři vytvořili celostátní síť zahrádkářských spolků, založili Švédský zahrádkářský svaz a hájili svá práva i politicky. Nyní zde zahrádkářské kolonie povětšinou vlastní obec. Tamní zahrádkáři však mají silný vztah k místu, kde hospodaří. Není divu, nájemní smlouvy se zde většinou uzavírají na 25 let.

V Polsku upravuje zahrádkářskou činnost zákon o rodinných zahrádkářských koloniích. Rodinné zahrádkářské kolonie jsou zakládány na pozemcích ve vlastnictví státu, jednotek územní samosprávy a Polského zahrádkářského svazu, přičemž pozemky, které jsou majetkem státu nebo jednotky územní samosprávy, určené v místním územním plánu pro rodinné zahrádkářské kolonie, jsou Polskému zahrádkářskému svazu poskytovány k bezplatnému užívání.

Zahrádkářský zákon mají od roku 1997 i na Slovensku. Tamní zákon upravuje užívání pozemků v zřízených zahrádkových osadách na základě nájemního stavu, který tento zákon zřizuje, a to včetně stanovení roční výše nájemného.³²

Zahrádkové osady v České republice mohly být zřizovány územním rozhodnutím (rozhodnutí o využití území) podle stavebních zákonů 84/1958 Sb. i 50/1976 Sb. O přijetí speciálního českého zákona inspirovaného německým usiloval například poslanec Josef Vejvoda, který takový zákon v roce 2001 navrhl. Vláda Miloše Zemana však návrh zamítla s odůvodněním, že je postačující obecná úprava v občanském zákoníku, návrh je v rozporu s právním řádem ČR a obsahuje množství vážných věcných i legislativně-technických vad.

---

32 https://www.zahradkari.cz/novinky/soubor/zahradkarsky_zakon.pdf

Poslanecká sněmovna tedy zamítla projednávání již v prvním čtení. V návrhu měla být zahrádkářská činnost definována jako nevýdělečná, akceptována byla samozásobitelská a rekreační funkce. Zahrádková osada měla být definována minimálním počtem 5 zahrádek a velikost jedné zahrádky měla být omezena po vzoru německého zákona na 400 m².

Další návrh zahrádkářského zákona projednávala česká poslanecká sněmovna v letech 2009 a 2010. Návrh se snaží zahrádkářství definovat jako veřejně prospěšnou činnost. Podle navrhovatele potřebu vydání speciálního zákona odůvodňuje „její společenský význam, který je leckdy podceňován a stavěn na okraj společenského zájmu“. Zákon navrhl opět definici zahrádky rozlohou do 400 m² a zahrádkovou osadu jako seskupení nejméně 3 zahrádek. Stanovuje povinnost zřizovatele osady vydat osadní řád a upravuje některé náležitosti a speciální zákonné podmínky nájemní smlouvy. Není však zřejmé, zda a jak má zákon regulovat zahrádkářskou činnost těch osob, které o prohlášení své činnosti za veřejně prospěšnou ani o status zahrádkové osady ani nájemní vztah popisovaný v zákoně neusilují. Vláda Mirka Topolánka považovala zákon za nadbytečný, protože podle ní návrh postrádal zdůvodnění takové speciální regulace. Podle vlády neobsahoval ani žádná konkrétní pravidla, krom nepříliš výstižných definic, některá ustanovení jsou de facto nepřímými novelami jiných zákonů a zákon obsahuje množství dalších legislativních vad. Zemědělský výbor sněmovny doporučil přijetí návrhu ve znění pozměňovacích návrhů, výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj doporučil návrh zamítnout. Pětičlenná menšina tohoto výboru vydala oponentní zprávu, v níž doporučila přijetí zákona v původně navrhovaném znění. Sněmovna 19. března 2010 návrh zákona ve znění pozměňujících návrhů hospodářského výboru schválila 82 hlasy ze 155 přítomných. Podpora zákona vzešla primárně od levicových stran.³³

Hrozby zániku

Mnohé kolonie se obávají, že jejich pozemky zaberou silnice, sportovní areály či byty. Řadu zahrádkářských kolonií v Praze ohrožuje připravovaný nový územní plán. Zatímco Institut plánování a rozvoje (IPR), který plán připravuje, by kolonie raději viděl na okrajích města, podle Českého zahrádkářského svazu je důležité zachovat osady i v širším centru. Jsou totiž zdrojem kyslíku, protihlukovou bariérou a město ochlazují.³⁴

Například v Brně jsou podle zahrádkářů developerské tlaky už tak silné, že řada osad kvůli tomu dokonce zanikla, řada jich je zpustlých a na výstavbu bytových domů se čeká. Nejkontroverznější byly v minulosti snahy o zrušení zahrad na Kraví hoře a jejich přeměnu v park, což podporovala radnice i místní sdružení.

³³ https://cs.wikipedia.org/wiki/Zahrádkářská_osada

³⁴ GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 37.

Zahrady se podaří zachovat. Lze je včlenit do zelených ploch města, čímž bude zajištěna lepší průchodnost.

Zahrádkové kolonie jsou pro každé město přínosem. Jde o opečovávanou zeleň, o kterou se nemusí město starat, a ještě dostává peníze za nájem.³⁵ Jednu ze zahrádkářských kolonií v minulých letech zrušil například Brandýs nad Labem. Obchodnímu centru, které se začalo stavět v roce 2015, tam ustoupila kolonie v Zápské ulici.

Některé kolonie zahrádkáři využívají i k sezonnímu bydlení. Týká se to především lokalit, které jsou v dosahu inženýrských sítí a stavby na zahrádkách tak lze k bydlení uzpůsobit. Podle stavebního zákona, pokud to obec povolí, lze na zahrádce něco přistavět. Ne všechna města ale přístavby a sezonní či dokonce trvalé bydlení vidí ráda. Například středočeské Poděbrady to vysloveně zakázaly. Stavby v zahrádkářských koloniích jsou určeny k rekreaci, nemají čísla popisná. Proto neumožňují legální trvalé bydlení a čísla popisná nepřidělují.

Další zahrady mohou zaniknout kvůli pokračujícím restitucím. Na pražském Barrandově je například osada, která právě prochází procesem restituce. Restituenti tam osadníky nechtějí a už jim rozdávají výpovědi. Rozhodnutí o restituci ještě může zvrátit odvolací soud.³⁶

---

³⁵ <http://www.halonoviny.cz/articles/view/46471579>

³⁶ <https://www.info.cz/cesko/konec-zahradkaru-v-cechach-oblibene-kolonie-ohrozuj-i-nove-uzemni-plany-i-restituce-13588.html>

Podoba zahrádkářských osad a chat

Velikost osad je různá, od několika desítek parcel až po stovky. Na parcelách, kromě samotných pěstebních ploch (záhonů, skleníků, trávníků, sadových ploch atd.), stávají také zahradní domky, které většinou nesmí sloužit bydlení, ale mohou být způsobilé k obývání například po dobu víkendů či dovolené. Existují i takové zahrádkářské osady, které vznikly z původních nouzových obytných kolonií například pražské Slatiny. Některé zahrádkářské osady jsou zcela uzavřené, tzn. že síť cest uvnitř osady je přístupná pouze členům spolku či nájemcům zahrádek. V jiných případech jsou naopak osadní cesty z části nebo zcela pro veřejnost průchozí.³⁷

Podoba chaty v zahrádkářské kolonii by měla být utvářena účelem víkendové rekreace, která je maximálně na 3 noci v týdnu. Zahrádkářské chaty jsou architektonicky a stavebně velmi rozmanité. Důvodem je to, že jejich podoba a stavební řešení byly jen minimálně kontrolovány ze strany stavebních úřadů, i když jde o převážně městské stavby. Často svou podobu mění, jsou individuálně doplňovány o zahrádkářsko-hospodářské části, např.: skleník, kompost, jezírko nebo kurník. Některé vznikaly opláštěváním stavebních buněk, maringotek, nebo skříňových nástaveb automobilů. Také přechodová zóna mezi zahrádkářskou chatou a zahrádkářským objektem, který již za chatu považovat nelze (boudy na nářadí, altány,...), je poměrně rozsáhlá. Jen menší část zahrádkářských chat je možné zařadit do rámečku jednoznačných subtypů.³⁸

---

³⁷ https://cs.wikipedia.org/wiki/Zahrádkářská_osada

³⁸ FIALOVÁ, Dana - VÁGNER, Jiří: Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku, Praha 2004

Zahradkář v koloniích - změny funkce zahrady v průběhu věku

Zahradkáři jsou velkou, stálou a relativně otevřenou sociální skupinou. Její výhodou je, že svým členům nabízí uznání a pocit bezpečí. Především pro starší zahradkáře představuje zahradková osada dobře známý a relativně neměnný mikrosvět, v němž cítí jistotu a bezpečně se v něm orientují.

Většinu zahradkářských osad obývá jedna ze tří různých generací pěstitelů. Pravidelnost navštěvování svého políčka a přístup k pěstování ovoce a zeleniny úzce souvisí s věkem. První skupinou bývají zakladatelé, nebo také pamětníci. Intenzivní pěstitelé, kteří obývají osadu nejdelší dobu. Jejich věk bývá v rozmezí 70-80 let, podle založení osady. Jejich základna je i nyní poměrně velká. Větší skupinu však poskytuje druhá generace - děti zakladatelů, a těch kdo do osad přišli během jejího rozkvětu. Toto jsou již neintenzivními pěstiteli. Zahradkáření je pro ně hlavně koníček.

Poslední, nejméně zastoupenou, skupinou zahradkářů bývají vnuci zakladatelů, environmentálně smýšlející jedinci a mladé rodiny, pro které začíná být zahradkáření atraktivní až se zakládáním rodiny. V osadě hledají bezpečný úkryt pro ně a jejich děti. S pěstováním jen experimentují. Plocha v zahradkářské osadě je pro ně hlavně místo odpočinku a útěku před městem.³⁹

Intenzivní pěstitelé

Jsou to nejstarší zahradkáři osad, kteří věnují zahrádce většinu svého důchodu. Jejich den začíná cestou na zahrádku. Ve svém mikrosvětě stráví celý den. Na zahradu si berou svačinu, oběd i večeři. Ze zahrádky odchází až když nevidí na svou práci. Pak následuje cesta do jejich stáleho bydlení, nebo nouzově přespí v chaloupce.

Svou zahradou žijí celý rok i mimo zahrádku. Doma nesmí chybět časopisy od Starklu a hlavně kalendář od Českého zahradkářského svazu, do kterého si zapisují data schůzí svazu a hlavně, kdy se jaké sazenice sází. Celý rok je plánovaný na semínka a sazeničky, řezání a roubování. Není ještě ani slezlý sníh a v jejich bytě to vypadá jako v improvizovaném skleníku. Na všech oknech jsou použité misky od jogurtů na sazeničky rajčat a paprik. Vztah k recyklaci mají ze všech skupin nejbližší. Doma využijí opravdu vše, od vaječných skořápek na kompost až po ruličky toaletního papíru, které použijí k sázení semenáčků. Výsledný zbylý odpad je minimální. Všechn biologický odpad putuje na komposty.

To, co mají na zahradkové osadě nejraději není chata, ale plácek zeleně, na němž tráví většinu času. Neopomenutelným důvodem přítomnosti na zahradkách je pěstování zeleniny. Socioložka Hana Librova zahradkáření charakterizuje jako

39

GIBAS, P. et al. : Zahradkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 82.

činnost, která: „snižuje ekologickou stopu tím, že zásobuje domácnost, širší rodinu, případně i sousedy ovocem a zeleninou. Nepodporuje dálkovou dopravu potravin a industrializované zelinářství a ovocnářství. Kdo se věnuje zahrádce, nemá dost smyslu a času prodlévat v nákupních centrech.“

Intenzivní zahrádkáři jsou z velké části samozásobitelé. Tato skupina osadníků pěstuje ovoce a zeleninu všeho druhu po celý rok. Tito pěstitelé příliš neexperimentují s cizokrajnými rostlinami nebo "trendy", které nabízí velkoobchody typu Bauhaus nebo OBI. I když se najde část zahrádkářů, u kterých vznikají cíle jako vypěstování kiwi, vína, nebo banány. Cokoli, co je možné vypěstovat v našich podmínkách, je pro ně výzva. O nabyté vědomosti, výpěstky a semena se pak rozdělí se svými sousedy.

Paradoxní je fakt, že většina zahrádkářů si neuvědomuje skutečnou cenu svých výpěstků. Rajčata v obchodech jsou pro ně předražená. Zatímco jejich rajčata jsou daleko lepší a vlastně zadarmo. Ve svých výpěstcích nemají započítanou cenu hnojiva, vody a hlavně jejich práce. Pokud stojí před volbou něco si koupit, nebo si to vypěstovat, volí většinou druhou možnost, díky níž jim peníze zůstanou.

Díky tomuto vnímání bývají daleko senzitivnější v ohledu financí. Častěji věci opravují, než aby koupili nové.⁴⁰ Chatu vnímají jen jako funkční část zahrady, do které se dávají minimální finance. I zde je jakási recyklace. Architektonický kompost. Skleník z pet lahví nebo chata z cihel, kamení, vyřazených dveří, oken a věcí, co kdo našel. Vladimír Czumalo, zabývající se dějinami a teorií umění, kultury a města, hodnotí estetickou stránku zahrádkářských kolonií slovy: „Stoupnout si doprostřed zahrádkářské kolonie a kázat o ráji by bylo směšné, protože architektura zahrádkářských chatiček není architekturou, je to soubor kratochvilných ohavností a to samotné prostředí má sice svoji specifickou estetiku, ale není to obecná krása tohoto světa, spíš taková ta kutilská.“⁴¹

Vztah intenzivních zahrádkářů k osadě je silný. Snaží se udržovat vztahy mezi sebou, hodně dbají také na vzhled osady. Vztahy mezi sebou mají lepší než v panelových domech. Pravidelné brigády jsou znakem loajality k osadě. Zahrádkářská osada je pro ně bezpečné místo. Uzavřený mikrosvět, světu mimo něj někdy nerozumí. Nezřídka se taková skupina osadníků svěřuje, že ačkoli se svou rodinou udržuje dobré vztahy, nevidá se s nimi zdaleka tak často, jak by si přála. Jedním z důvodů je velká zaměstnanost dětí a atraktivnější způsoby trávení času, než na zahrádce.

40 LIBROVÁ, Hana: Vlažní a váhaví: (kapitoly o ekologickém luxusu) Brno 2003

41 Zahradky a zahrádkáři. Padající květináč. [online], 27. 9. 2006, [cit. 2009–8–25]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/306295350050007-padajici-kvetinac/>>.

Neintenzivní pěstitelé

Jedná se o skupinu rozsáhlejší a o generaci mladší než intenzivní zahrádkáři. Jejich nejčastější věk je mezi padesáti až šedesáti lety, jsou tedy stále ještě v produktivním věku. Jsou to začínající pěstitelé. Tato skupina již nepěstuje primárně ovoce a zeleninu, sází hlavně květiny a jejich zahrada je estetičtější.⁴²

Vyhledávají hlavně nenáročné rostliny, během týdne jsou ve svých stálých obydlích. Zahrada je pro ně hlavně víkendový koníček. Místo pro odreagování, klid a útěk před shonem. Tyto osadníci berou zahrádku spíše jako prostředek aktivního odpočinku, v němž má pěstování relativně nízké zastoupení. Většina z této generace odmítá pěstování zeleniny a ovoce. Jsou spokojeni se současnou ekonomickou situací a s velmi dobrou dostupností ovoce a zeleniny na trhu. Pokud se rozhodnou pěstovat, tak jejich výrůstky jsou takové, o které se nemusí příliš starat a nebo slouží k běžné konzumaci během sezóny. Tato skupina ve srovnání se staršími zahrádkáři častěji experimentuje. Pěstují dýně, chřest, červenou řepu nebo křen. Výběr sazenic často závisí na nákupu ve velkých řetězcích obchodů. Půlroční příprava ze semínka, jako u intenzivních pěstitelů, zde vidíme málokdy.

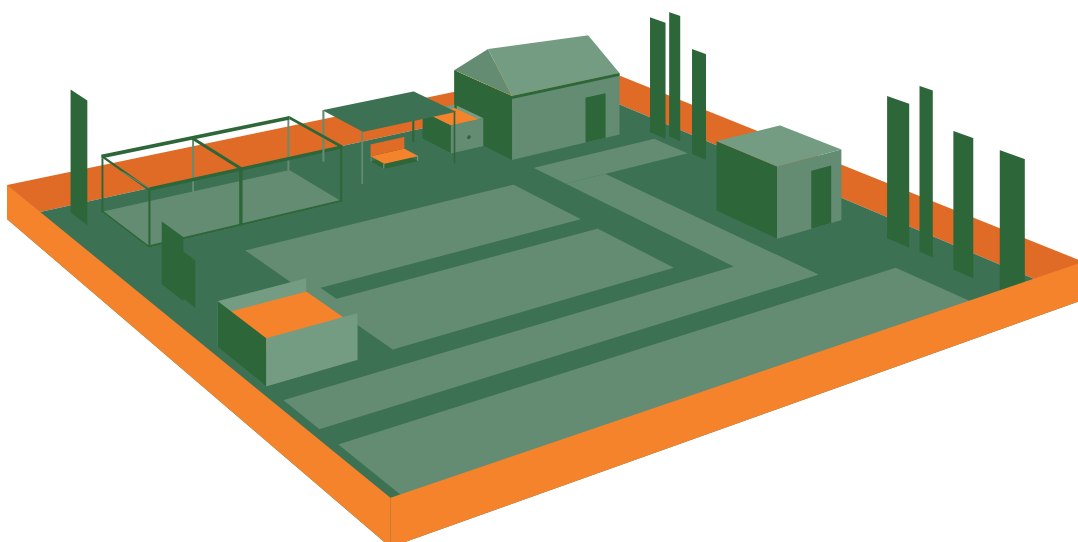
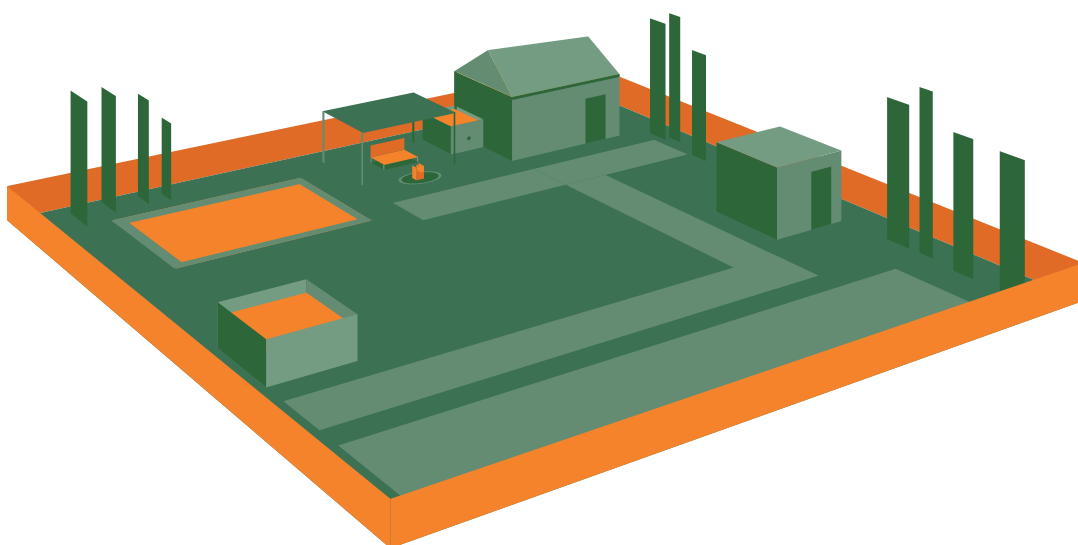
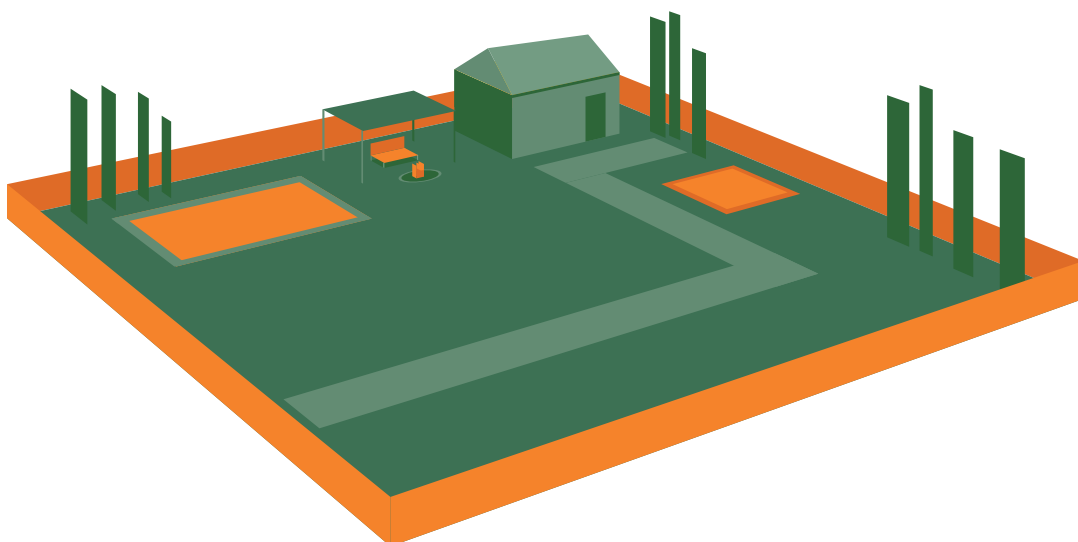
Stejně jako předchozí skupina, tak je pro ně důležité recyklování a kompost, se kterým umějí pracovat a používají jej jako hlavní hnojivo rostlin. Chemické postřiky a umělé hnojiva odsuzují. Velice kriticky nahlíží na starší generaci osadníků, kteří chemické přípravky na ovoce a zeleninu používají. U této generace lze zaznamenat první známky bio pěstování a environmentálního jednání k přírodě.

Formy zahrad mladší generace se kompletně změnily. Zahrady neintenzivních zahrádkářů se více snaží o estetické vnímání. Patrné jsou vlivy z Japonska, například: rybníčky, kamenné cesty, přístřešky pro relaxaci. Místo políček je typickád přesně zastřižená tráva. Květiny jsou v okrasných truhlících. Skleníky zde naleznete málokdy. Ač se forma zahrádky od intenzivních zahrádkářů značně liší, chaty zůstávají v podobném nebo stejném stavu, ve kterém objekt zdědili. Převládá kutilská architektura.

Stejně jako pro nejstarší generaci, jsou i pro tuto skupinu pěstitelů nejdůležitější sociální prostředí a vazby mezi lidmi. V osadě našli druhý domov. Společně dělají kávové sezení, večer hrají karty nebo grilují. Osada je pro ně místo pro setkávání a odpočinek.

**UKAŽ MI SVOU
ZAHRADU A JÁ TI ŘEKNU,
JAKÝ JSI ČLOVĚK.**

ALFRED AUSTIN

NEPĚSTUJÍCÍ OSADNÍCI, NEINTENZIVNÍ PĚSTITELÉ, INTENZIVNÍ ZAHRADNÍCI

Nepěstující osadníci

Poslední, nejmladší skupinou, jsou nepěstující osadníci, neboli trávníkáři, což je přezdívka, kterou získali od intenzivních pěstitelů díky úhledně upraveným trávníkům. Nepěstující osadníci prakticky nezahradničejí. Společné je této skupině osadníků velké pracovní vytížení a množství povinností, které musí během pracovního týdne zvládat, tedy vyčerpávající zaměstnání nebo malé děti. Zahrada v osadě je prostředek k relaxaci a odpočinku. Kontrast k běžnému životu ve velkém městě. Fyzická práce je pro ně odpočinek.

Nejdůležitější na zahradě je pro ně vlastní prostor, na němž nejsou rušeni a mohou se v něm seberealizovat. Vlastními silami budují něco trvalého, aby na sebe mohli být pyšní. Pozemky osadníků se značně změnily na přesně zastřižené trávníky a terasy s posezením. Ve většině případů se u mladé generace objevuje bazén reprezentující odpočinek na zahradě. Oproti ostatním generacím chaloupku neustále rekonstruují. Snaží se co nejvíce zvýšit komfort. Pohodlné zázemí pro ně znamená plně funkční kuchyň nebo koupelnu. Takové rekonstrukce změny chalupy sloužící k víkendové rekreaci na miniaturní rodinný dům. Někteří si na pomoc dokonce pozvou architekty. Mnoho osadníků se rozhodne zde bydlet trvale. Změnami se mění koncept ze zahradnické chaty na chalupu rekreační. Prostor chalupy a zahrady vnímají jako svou pýchu.⁴³

Nepěstující osadníci chápou pěstování zeleniny jako zbytečné. Tato generace již je odchovaná na bio produktech a zelenině z trhů. Plně odmítají chemické postřiky a hnojiva. Kompost mají, ale ještě ho neumí používat. Posekanou trávu na sebe kupí a čekají, že se něco stane. Tito osadníci vnímají zahradu jako překonávání sebe sama. Malými kroky se čím dál více přibližují k intenzivnějšímu pěstování. Většinou začínají na plodinách, které nepotřebují žádnou péči, častým příkladem jsou maliny nebo cokoli jiného, co jejich děti mohou "zobat". Prozatimní vrchol zahradničení je pro ně rytí a kopání.

Zahrádkářskou kolonii považují primárně za bezpečné místo pro jejich rodinu. V zahrádkářských koloniích je pevná komunita, která se vzájemně zná. Další výhodou je čerstvý vzduch a čisté prostředí.

Častým důvodem pobytu mladé generace zahrádkářů v koloniích je nemožnost připojení se k internetu a tedy i útěk před civilizací. Ačkoli nepěstující osadníci zvyšují svůj komfort svých chat, mnohdy volí variantu chalupy bez spotřebičů nebo úplně bez elektřiny.

---

43 GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013, s. 88.

Typologie chat v koloniích a pro rekreaci

České chataření se od 20. let 20. století proměňovalo a rozrůžňovalo. Zvláště po roce 1989 se objevuje řada specifických forem chataření, které stojí na rozhraní chataření a dalších forem rekreace a cestovního ruchu.

Chataření formou rekreace odehrávající se na chatě a v blízkém okolí chaty, spočívá především v odpočinkovém pobytu (s přespáním), který je často spojený s volnočasovými aktivitami jako zahrádkaření, sběr lesních plodin, koupání, apod. S chatařením bývají spojeny i některé společenské aktivity jako setkávání širší rodiny a chatařů navzájem. Nejběžnějším typem chaty, se kterými se setkáváme v zahrádkářských koloniích, je zahrádkářsko-rekreační chata. Setkáváme se ale i s jinými druhy, které podle specifik a parametrů rozdělujeme do různých druhů podle jejich přesného využití a typu osady (zahrádkářské, specifické zahrádkářské chata, potencionálně mobilní rekreační chata).⁴⁴

Chaty tradičních forem

Rekreační chata

Nejpočetnějšími zástupci chat jsou chaty rekreační. Je pevně spojena s pozemkem. Funkce je spojena s volnočasovými aktivitami typu - odpočinkový pobyt, koupání - tedy s aktivitami které se provozují v přírodní krajině. Rekreační chaty se většinou nenacházejí ve městě a v jeho nejbližším okolí. Tento druh má mnoho subtypů: dřevěná tramská chata, jednopodlažní dřevěná montovaná chata, rekreační chata se stanovou střechou, atd...

Potenciálně mobilní rekreační chata

Podobná funkce jako rekreační chata, je však potencionálně přemístitelná. Může mít podobu karavanu, maringotky, návěsu, nebo stavební buňky. Postupné úpravy mohou vést až ke ztrátě její mobility a stává se z ní rekreační chata. Vyskytují se osamoceně nebo také v chatových osadách.

Zahrádkářsko- rekreační chata

Nejčastěji se nachází v rámci zahrádkářsko-rekreačních chatových osadách, v příměstských zónách velkých měst, na okrajích městysů, vesnic a podél silničních komunikací. V 80. letech byly zřizovány díky organizacím zahrádkářů za účelem vystavění malých, zděných chatek, které by zlepšily zásobení obyvatelstva. V druhé polovině 80. let byla výstavba rekreačních chat omezována a regulována, vládní politika naopak podporovala zahrádkářské osady. Proto se setkáváme s kombinacemi rekreačních a zahrádkářsko rekreačních osad a chat.

Chata je malá, většinou zděná, s různě významnou zahrádkářskou funkcí. Na rozdíl od rekreační chaty má omezenou obytnou kapacitu a bývá blíže místu bydliště. Vzhledem k jejich malé obytné ploše a poloze jsou zahrádkářsko-rekreační chaty využívány k přenocování v průběhu roku méně než rekreační chaty.⁴⁵ Bývají naopak více využívány v průběhu pracovních dnů. Oproti rekreačním chatám mají výhodu, že mohly mít oplocení svého pozemku nebo celé osady.⁴⁶

Zahrádkářská chata

Často provizorní, potencionálně mobilní chata. Nejčastěji dřevěná z prken, palubek, desek, někdy bývá zděná. Slouží jako základna pro zahrádkaření, především v létě ji lze využít i k odpočinkovému pobytu s přespáním. Podobně jako u rekreačně-zahrádkářských chat se využívají i v pracovních dnech (potřeba zalévání). Architektura je stavebně rozmanitá, se zahrádkářskými i obytnými částmi. V nových zahrádkářských osadách je jen část zahrádek zastavěna zahrádkářskými chatami, častěji se zde vyskytují jen boudy na nářadí a altány.

Specifická zahrádkářská chata

Souhrnné pojmenování pro různorodé chatové objekty se specifickými zahrádkářskými a jinými funkcemi. Jsou špatně zařaditelné. Jedná se primárně o zděné zahrádkářsko-garážní chaty nebo chaty s přestavěním - vinohradnická chata s vinným sklepem, ovocnářská chata se zpracovnou ovoce.

Obytné stany

Obytné stany jsou nejmenší formou pro rekreační ubytování. Na rozdíl od formálních stanů se liší tím, že kromě spaní umožňují aspoň částečné ubytování během dne. Jsou řešeny dvojím způsobem. První způsob umožňuje částečné obývání i během nepříznivého počasí. Pro druhý způsob je typický velký i vysoký prostor, který je možné obývat ve stoje a využívat se dá i pro spaní. Tento druh je velice oblíbený v táborech pro mladé, ve stanových městačkách či na festivalech. Velikost stanu je přepočítána pro 2 až 4 osoby, jeho půdorysná plocha odpovídá 10 m². Takový stan málo váží, což umožňuje snadnou montáž a demontáž a je tedy snadno přenositelný.⁴⁷

V Česku se stále používají staré obytné stany s těžkopádnou dřevěnou podsadou. Ty umožňují částečné obývání během dne. Bývají zařízeny stolkem, sedačkami a šatníkem. Používají se pro letní tábory a před zimou se demontují.

45 VANÍČEK, M. - Tužinská I.: Riešenie chatových a zahrádkárskych osád, Bratislava 1979

46 FIALOVÁ, Dana - VÁGNER, Jiří: Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku, Praha 2004

47 FIALOVÁ, Dana - VÁGNER, Jiří: Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku, Praha 2004

Stanové chaty

Mezičlánek mezi stanem a chatou. Od obytného stanu se liší větší půdorysnou plochou, která může být z celé plochy obytná a může být zařízená nábytkem. Velikost není omezená, může sloužit stejně dobře většímu počtu rekreantů stejně tak jako pro jednotlivce. Další výhodou je snadná demontáž a přenositelnost. Tento typ se osvědčil v letních táborech pro mládež, protože umožňuje oddělení menších ložnicových buněk.

Stanové chatky mívají nejčastěji trubkovou nosnou kostru, na kterou se upevní nebo napne střecha. Mohou to být také lehké panely, které se montují na způsob krabicového systému. Stěny jsou v tomto případě samostatné a nevyžadují jinou nosnou konstrukci.⁴⁸ Tyto stavby jsou většinou bez podezdívek, a proto jsou hospodárné. Stačí jim usazení do terénu a zajištění proti silám větru. Jen ty stanové chaty, které jsou vyšší, například patrové, a jsou vystavěny větru, vyžadují důkladnějšího zakotvení do provizorních základových patek nebo na podezdívku. Výhodou tohoto typu je, že se dá snadno přemisťovat, nevyžaduje drahou spodní stavbu a zhotovení je jednoduché. Patrové chaty umožňují částečné vertikální členění vnitřních prostorů. Dále umožňují také umístění vnitřního zařízení, které je většinou součástí nosné kostry. Údržba je velmi jednoduchá, protože stavba se skládá z prefabrikovaných dílců, které lze snadno vyměnit. U nás se tento typ uplatňuje tam, kde preferují jednosezónní letní provoz. Na zimu se celý, nebo jen zčásti demontuje.⁴⁹

Shigeru Ban

Japonský architekt Shigeru Ban se proslavil řadou realizací provizorních staveb v oblastech postižených katastrofami. Je známý svou inovační prací s papírem, zejména recyklovanými kartónovými trubkami, které se rychle a efektivně používají k usídlení obětí katastrof. Například jeho nejznámější realizací jsou provizorní domy pro japonské město Kóbe. Zde použil pro něj typické papírové roury o tloušťce 4 mm, které sloužily jako obvodové stěny v průměru 106 mm od stropu pro střechu. Pro izolaci je mezi papírovými trubkami stěn vložena nepromokavá houbovitá páska opatřená lepidlem. Základy se skládají z darovaných pивních beden naplněných pytlí s pískem. Náklady na materiály pro jednu jednotku o ploše 52 čtverečních metrů jsou nižší než 2000 dolarů, tedy necelých 42 000 korun českých. Samotný jeden domek se snadno demontuje a materiály lze snadno zlikvidovat nebo recyklovat.

Dalším příkladem jeho práce s papírovými trubkami je realizace kostela Christchurch na Novém Zélandu. Tuto katedrálu z 19. století nahradil, protože byla při kastrofě v roce 2011 zničena, nebylo možné ji opravit a musela být stržena. Náhradou se stal kostel o výšce 21 metrů nad oltářem, který vystavěli během jednoho roku. Použitými materiály se staly opět kartonové trubky, dřevo a ocel. Střecha je z polykarbonátu, základy tvoří betonová deska a stěny jsou z přepravních kontejnerů. Celkem 96 zesílených trubek navrstvených na dřevěné trámy je potaženo voděodolným polyuretanem a chemikáliemi zpomalujícími hoření. Mezi trubkami jsou mezery, aby bylo možné dovnitř filtrovat světlo. Kostel slouží i jako konferenční prostor.⁵⁰

---

50 <https://www.archiweb.cz/b/curtain-wall-house>

PAPER LOG HOUSE KOBE

CANVAS HOUSE

Albert Frey

Albert Frey se narodil ve Švýcarsku v roce 1903. V roce 1928 se přestěhoval do Paříže, kde pracoval pro Le Corbusier na projektech včetně Villa Savoye.

Přesunem do New Yorku v roce 1930 byl Frey prvním studentem Le Corbusiera pracujícím v USA. Tam se stal partnerem architekta A. Lawrencea Kochera. Společně vydali řadu článků o urbanistickém plánování, modernistické estetice a technologii. Kocher a Frey také navrhli čtyři budovy, včetně Aluminaire House, studie a nakonec demonstrační dům určený pro výstavu architektonické ligy v New Yorku v roce 1931. Třípodlažní dům, který byl vyroben z darovaných materiálů, byl postaven za deset dní a stal se prvním celokovovým domem ve Spojených státech. Byl vystaven ve výstavní síni na Lexington Avenue v New Yorku jako součást výstavy architektonických a průmyslových umění. Dům o rozloze 1 200 čtverečních metrů (110 m²) má zhruba kubický tvar založený na šesti sloupcích a pěti místnostech. Vnější stěny se skládají z vlnitého kovového pláště opatřeného nepromokavým papírem přes konstrukci ocelového úhlu 2 palce. Vnitřní povrchová úprava je tenká izolační deska pokrytá textilií.

Po velkém úspěchu s aluminiovým domem začali Frey s Kocherem experimentovat s návrhy domu z bavlny pro podporu textilních výrobců a měli řešit problém s nízkými náklady na bydlení. Námořní plátno bylo vodorovně roztaženo přes rám ze dřeva, zatepleno hliníkovou fólií a zachyceno, malováno a utěsněno. Pro vyloučení tepla a chladu lze přidat izolační materiál. Každé tři roky muselo být plátno znovu utaženo. Tento víkendový dům s pěti pokoji vycházel v té době na 1 500 dolarů. Postaven byl pouze jediný. Samotná forma domu je jednoduchá. Jednalo se o krychli na několika pilotách s venkovními točitými schody. Na střeše se dalo výlezt. Výhodou byl volný spodní prostor mezi pilotami, kde mohli majitelé zaparkovat dva vozy.

Jaroslav Vaculík

Český architekt, designér a výtvarník. V roce 1945 úspěšně složil stavitelskou zkoušku v Praze a nastoupil studium na Fakultě architektury a pozemního stavitelství na ČVUT. Po roce studia zanechal a začal studovat na VŠUP v Praze. Ve 4. ročníku se mu podařilo získat státní stipendium na studiu architektury v Paříži. Byl posledním českým architektem, který mohl vyjet na zahraniční praxi ke slavnému Le Corbusierovi, kam byl doporučen. V letech 1960–1972 pracoval pro Český svaz mládeže, podařilo se mu realizovat své projekty rekreačních objektů a doplňujících betonových skulptur vytvářených v duchu Le Corbusierovy tvorby. Mezi nejvýraznější Vaculíkovy projekty patří výstavba Tábornické školy u Lipnice nad Sázavou. Jeho nejvýznamnější Vaculíkovu prací jsou Tři chaty VI na jihozápadě žďánského poloostrova, jednoho z prvních chatových středisek slapské oblasti. Jedná se o první realizaci řady V. Tento projekt odstartoval v roce 1958. Stavba všech Tří chat započala v březnu 1961 a dokončena byla v říjnu 1964.

Původní architektonická koncepce chat odpovídá čtyřem z Le Corbusierových Pěti bodů (1. stavby na pilotách, 2. střešní zahrady, 3. volný půdorys, 4. průběžná okna, 5. volná průčelí). Jejich nedostatkem je však materiálové řešení. Vlnitý eternit jako krycí materiál pro obvodové stěny je spíše kompromisem nahrazujícím původně plánovaný vlnitý plech či skelný laminát.

CHATA V1

PRAKTICKÁ ČÁST

The background of the entire image is a dense, repeating pattern of short, curved yellow lines on a white background, resembling a stylized grass or confetti texture.

**... NESTAVIT NA ZEMI,
PROTOŽE Z EKOLOGICKÝCH
DŮVODŮ BY SE NEMĚL
ZABETONOVAT DALŠÍ
KUS ZEMĚ...**

JOSEF BEUYS

Tento citát mně nejvíce inspiroval k vytvoření atypického zahradního domku pro zahrádkářské kolonie. V současné době půda nenávratně mizí z důvodů zastavování např. bytovými domy, logistickými centry, obchodní domy. Proto je vyvíjen velký tlak na zahrádkářské osady, protože jejich zahrádky jsou na hranici veřejného a soukromého pozemku. Většinou stojí na lukrativních místech.

Můj domek jsem proto postavila na pilotech, právě z důvodu využití prostoru pod domkem. Myslím si, že se člověk věkem mění a tak si může pozměňovat i své okolí. Mění se i funkce jeho prostoru, v mladém věku člověk hledá svůj osobní prostor, později se svou rodinou hledá bezpečné místo pro děti a ve stáří klid na odpočinek.

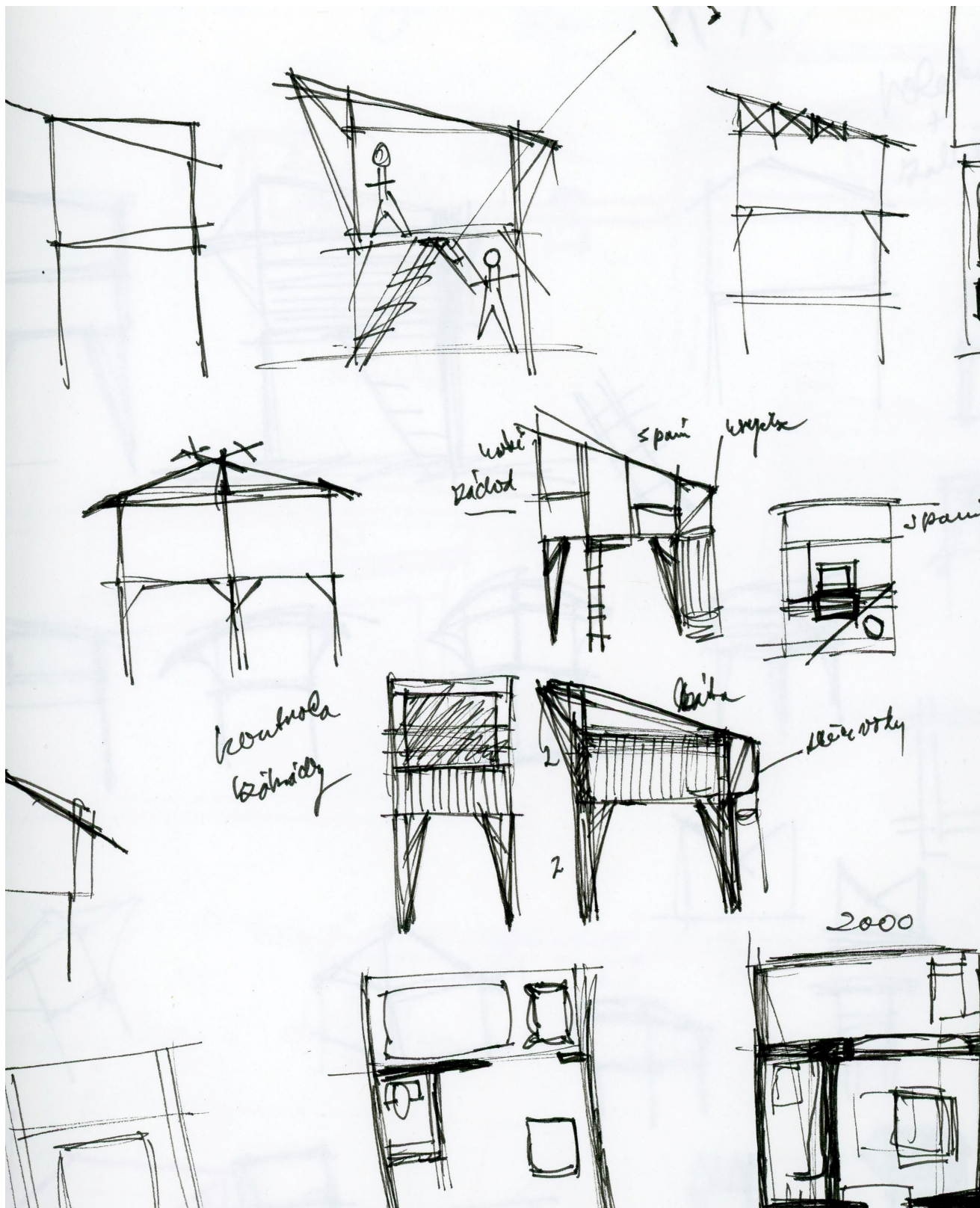
Projekt ukazuje, jak navrhnout minimální prostor pro rekreaci. Nesouhlasím totiž se stále častějším přestavováním zahradních domků na domky k trvalému bydlení. Domky v zahrádkářských koloniích byli určeny pro víkendovou rekreaci, tzn. k přespání maximálně na 3 noci. Proto jsem navrhla pro odpočinek pouze jedinou místnost, protože si myslím, že důležitější je prostor venku. Vybavení je minimalistické, pro ležení pouze matrace nebo karimatka, úložný prostor pro nezbytné - káva, hrníček, sklenka, vaříč. Přívod elektrického proudu jsem neřešila, protože mladá generace upřednostňuje odpočinek i od moderní technologie. Osvětlení tedy řeším pouze LED osvětlením na baterky.

Návrh domku pochází z mé fascinace mysliveckými posedy, chtěla jsem lesní architekturu přemístit do městské divočiny a nabídnout zahrádkářům nevšední pohled na jejich díla z výšky. Okno mně inspirovalo u zahrádkářů a jejich řešení kutilsky postavených skleníků, kdy pouze vyklápějí skleněnou desku. Při občasných bouřkách s kroupami jsou však tyto skleníky poničeny a proto jsem sklo zcela vynechala.

Materiál na domek navrhuji ze dřeva a papírového kartonu, který je potažen nepromokavou látkou, tento materiál mně inspiroval u projektů Shigeru Bana. Na střechu je použitý materiál transplast (značky Transform) - desky.

Materiál je zcela recyklovatelný, lehký a levný. Domek se dá jednoduše sestavit a zároveň složit a přemístit na jiné místo, smontování domku odhaduji na půl dne, jeho cena se pohybuje kolem 30 tisíc Kč. Následná likvidace domku je velice jednoduchá, dřevo se dá znovu využít, papírové zdi odvoz do sběrný papíru, plastová střecha recyklace plastu nebo následné použití například na skleník.

V prvním návrhu jsem chtěla, aby celý domek stál jen na pilotech, záchod, zahradní nástroje a náčiní by byli v obytném prostoru. Ale pro větší stabilitu a pohodlí, hlavně pro starší lidi, jsem navrhla WC a úložný prostor pro nářadí ve spodní části. Dveře jsou řešeny posuvným systémem "stodolová vrata". Zabezpečení celého objektu je daleko snazší, stačí jeden jediný zámek. Vstup do obytné části je řešen dřevěnými schody "žebříkové schody". Okno se vyklápí a zajišťuje tyčemi.

MATERIÁL

Nejlevnější dřevo na konstrukci je borovice, dražší provedení je modřín. Na střechu jsem použila materiál transplast. Stěny řeším pomocí papírového kartonu, který je nutné impregnovat voděodolným polyuretanem, tyto stěny pak jsou zcela odolné proti vlhku a dešti. Tento materiál je libovolně potiskovatelný a tím může být každý domek jiný. Pro založení navrhuji vrtané pozinkové piloty. Nosná konstrukce je dřevěný rám, který drží kovové záchytky typu Bulldog, nebo styčnickové desky s prolisovanými hroty. Obytný prostor je při výšce 2,5 m, délce 3,2 m a šířce 2,0 m celkově 32 m². do prostoru.

Závěr

Touto prací jsem chtěla poukázat na důležitost zahrádkářských kolonií ve městech. V celé řadě států kolem nás mají ucelený program a zákony, státy je zcela podporují. U nás takový zákon stále chybí a tak chci do budoucna aktivně bojovat za prosazení zákona na ochranu zahrádkářských kolonií.

Historie mi jasně ukázala, jak důležitý byl vznik zahrádkářských kolonií, v období válek to byl možný zdroj obživy, nemajetní lidé z měst měli kousek své zeleně a osamocení senioři našli zase smysl života.

Vzhledem k narůstajícímu zájmu o zahradničení a ovocnářství, jsem proto navrhla zcela nový typ pro odpočinek i rekreaci.

Tento domek si může postavit mladá rodina s dětmi, mladý environmentalista, tak i důchodce.

Tímto svým návrhem jsem chtěla dokázat, že jde navrhnout environmentální domek určený k rekreaci vkusně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČADA, Jiří a kol.: Pokyny pro zřizování a správu zahrádkářských osad. Praha 1989

FIALOVÁ, Dana - VÁGNER, Jiří: Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku, Praha 2004 ISBN 80-86561-15-1

FLODROVÁ, Milena: Jak vznikaly městské parky. In: Město pod Špilberkem. Brno 1993

GIBAS, P. et al. : Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti? Praha 2013 ISBN 978-8087398-30-2

LIBROVÁ, Hana: Vlažní a váhaví: (kapitoly o ekologickém luxusu) Brno 2003 ISBN 80-7239-035-X

LIBROVÁ, H (1994): Pestří a zelení. Kapitoly o dobrovolné skromnosti. Veronica, Hnutí DUHA, Brno, ISBN 80-85368-18-8.

PÁNKOVÁ, Eva: Moje vzpomínky na parky a zajímavá zákoutí Brna., Brno, Kulturní a informační centrum města Brna 2004, s. 150

PELEŠKA, Stanislav: 25 let práce a činnosti zahrádkářů v ČSR 1957–1982. Praha 1982

PLETÁNEK, Josef: Zahrádkové kolonie v cizině a u nás. Praha 1922, s. 13.

VACULÍK, Jaroslav: Rekreační ubytování, Praha 1963

VANÍČEK, M. - Tužinská I.: Riešenie chatových a zahrádkárských osád, Bratislava 1979

ODKAZY:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Zahrádkářská_osada

[https://en.wikipedia.org/wiki/Allotment_\(gardening\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Allotment_(gardening))

http://www.urbanallotments.eu/fileadmin/uag/media/pdf/all_posters_version4.pdf

https://en.wikipedia.org/wiki/Urban_agriculture

<http://zahradaliberec.cz/o-nas/>

https://hobby.idnes.cz/komunitni-zahrada-prazelenina-v-praze-u-vltavy-frv-/hobby-zahrada.aspx?c=A170719_123510_hobby-zahrada_mce

<https://homebydleni.cz/zahrada/rady-a-tipy/jak-si-zalozit-stresni-zahradu/>

<https://www.timeout.com/newyork/things-to-do/the-best-rooftop-gardens-in-nyc>

<http://www.zahradanastenu.cz/vertikalni-zahrady/>

<https://www.youtube.com/watch?v=2nFQOkzEjxQ&t=315s>

<https://vimeo.com/153740085>

<http://nomadicgardens.weebly.com/for-the-community.html>

<http://nomadicgardens.weebly.com/for-the-developers.html>

https://hobby.idnes.cz/guerillove-sazeni-v-praze-v-poklidu-za-bileho-dne-fba-/hobby-zahrada.aspx?c=A110518_142139_hobby-domov_mce

<https://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/rady-a-navody/guerilla-gardening-partyzansky-zpusob-mestskeho-zahradniceni>

https://www.zahradkari.cz/novinky/soubor/zahradkarsky_zakon.pdf

<http://www.halonoviny.cz/articles/view/46471579>

<https://www.info.cz/cesko/konec-zahradkaru-v-cechach-oblibene-kolonie-ohrozuj-nove-uzemni-plany-i-restituce-13588.html>

<https://www.archiweb.cz/n/zahranicni/provizorni-kostel-z-papiru-na-novem-zelandu-od-shigeru-bana>

<https://www.archiweb.cz/b/curtain-wall-house>

<http://www.bydleni-iq.cz/architektura-a-design/rekreace-relaxace/chaty-na-slapech/>

<https://greg.org/archive/2013/04/01/albert-freys-canvas-weekend-house-and-other-pilotis-by-bruno-munari.html>

JINÉ:

Kronika Městského výboru Českého zahrádkářského svazu Brno-město. Rukopisná kronika. Uloženo na sekretariátu územní rady ČZS Brna – města. Brno 1985

STUDENSKÉ PRÁCE

HOFMAN, Jiří: Pěstování sousedských vztahů - Urban gardening v Česku (případová studie Prazelenina) Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, Obor sociální a kulturní ekologie.